

Unit 4: Dress

A Hasid in Medieval Garb Piety and Popular Religion in Ashkenaz and Beyond

Dr. Rachel Furst
Drisha, Spring 2023

Sefer Rokeah (Eleazar b. Judah), Hilkhhot Teshuva, no. 23

[In the case of] one who struck his companion—man, woman or child—and thus took his life, [the offender] should be exiled for three years. He should be flagellated and declare: “I am a murderer” in every city he visits. He should refrain from eating meat and drinking wine, from shaving his beard and the hair on his head, from laundering his clothes and washing his body. Washing his beard once a month is permitted. He should attach the hand that dealt the lethal blow to a chain looped around his neck. He should go barefoot and mourn his victim, fasting daily until his period of exile is complete. He should then fast on Mondays and Thursdays for an additional year, even though he will already have fasted every day for three years. He should not do evil to any man. Should he be called a murderer, he should not argue. Rather, he should remain silent. Throughout those three years, he should not laugh (rejoice). When he leaves synagogue each day, he should lie down before the entryway; [all who exit] should step over him, never stepping on him. He should honor his wife and all persons and confess daily.

ספר רוקח, הלכות תשובה, ס' כ"ג

הכה איש את רעהו ורצחו נפש בין איש בין אשה או הרג את הקטן ילך בגולה שלש שנים וילקה בכל עיר ויאמר רוצח אני ולא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא יגלח שער זקנו וראשו ולא יכבס את בגדיו ולא ירחץ את בשרו וזקנו ירחץ פעם אחת בחדש ויקשור ידו אשר רצה בה בשלשלת ובצוארו וילך יחף ויבכה על רציחתו ויתענה בכל יום עד שיגמור גלותו ואחר כך שנה אחרת יתענה שני וחמישי אף על פי שהתענה ג' שנים בכל יום ולא יעשה לשום אדם רעה וישתוק לכל אדם ואם יאמרו לו רוצח אל יתקוטט אך יהיה כמחריש ולא ילך לשחוק באותן ג' שנים וכשיצאו מבה"כ ישכב בכל יום לפני בה"כ ויעברו עליו ולא ידרכוהו ויכבד את אשתו ואת כל אדם ויתודה בכל יום:

Responsa, R. Meir of Rothenburg (Prague Ed.), no. 287

And I have heard that *talitot* made like *c[h]aperons* are like the *talitot* of **Hasidei Ashkenaz**. It has four corners and when it is removed, one folds it and then wraps oneself in it. There are those who say, however, that a garment is not a (proper) talit unless it is like ours, that is, made (not to wear) but (solely) to be wrapped in and covered with, as it is written “Your mantling garment” (Deut. 22:12). On this *tallit* one says the blessing. I refrain from wearing those... but the *cotte* that has sleeves has nothing to do with it...

Peace. Samson b. R. Abraham

chaperon – a common, hooded cloak, usually much shorter than the tallit

cotte - a coat with sleeves

שו"ת מהר"ם (דפוס פראג), ס' רפ"ז

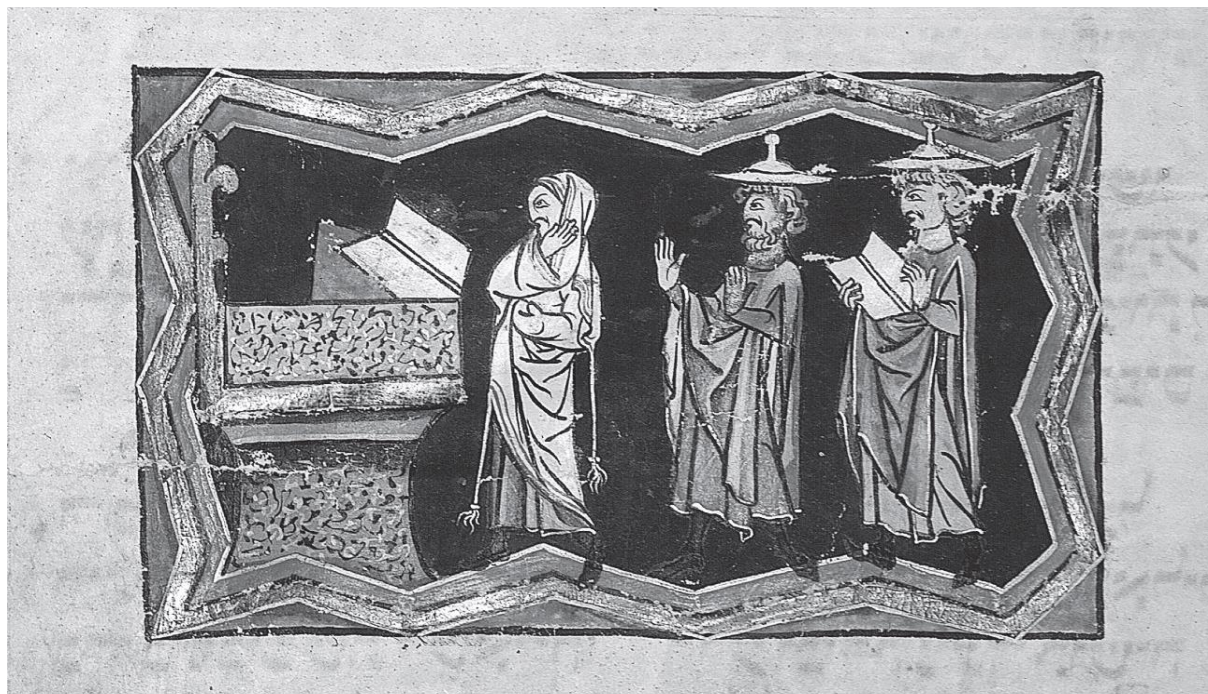
ואותן טליתות העשוין כמין קפרוניש שמעתי שזו היא טליתות של **חסידי אשכנז** ויש לו ד' כנפים וכשפושט מעליו שוטחן ומתכסה בו וי"א דלא מקרי טלית אלא כעין שלנו שעשוי להתעטף בו ולהתכסות כדכתי' כסותך ומברכי' להתעטף ואני נזהר מללובשן לאפוקי נפשאי מספק אבל אותו קוטיוש שיש להן בית זרוע לא דמי כלל ואין כאן מיחוש [דכנף] דידהו לאו כנף...
ושלום שמשון בר' אברהם ז"ל.

Sefer Hasidim (Parma), no. 439

One man wanted to wrap himself in *tzitzit*. They said to him: "Wait until the Sabbath to begin." He said: "With any other garment, I would postpone it until the Sabbath. But I will not postpone *tallit* and *tzitzit*. Rather, even on a weekday I will wrap myself for the sake of the commandment, as it says [in Scripture]: 'I have hurried and not delayed in keeping Your commandments' (Ps. 119:60).

ספר חסידים (פרמא), ס' תל"ט

אחד היה צריך להתעטף בציצית אמרו לו תמתין עד שבת ותתחיל בשבת לכבוד שבת אמ' להם אילו היה מלבוש אחר הייתי מעכב עד שבת אבל טלית בציצית לא אעכב אלא אפילו בחול אתעטף בעבור המצוה חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך.

Sefer Hasidim (Parma), no. 1589

Any commandment that can be done in private should be [done that way]. But in order to teach others on the basis of his deeds, he should carry out [commandments] such as *tallit* and *tefillin* [in public]. Lest people say: "This [or that commandment] need not be performed." Therefore he should do them in public. Even if people mock him, he should perform them [publicly]; for [ultimately] he will receive a reward for the shame and the sorrow.

ספר חסידים (פרמא), ס' תתשפ"ט

כל מצוה שאדם יכול לעשות בצינעא יעשה אבל כדי ללמד לאחרים ממעשיו יעשה כגון טלית ותפילין שלא יאמרו אין זה לקיימה לכך יעשה בפרהסיא אע"פ שיתלוצצו בו יעשה ויקבל שכר כנגד הבושת והצער.

Sefer Hasidim (Parma), no. 976

“It is for Your sake that we are slain all day long” (Ps. 44:23). These are people who are subject to embarrassment, shame, and humiliation for observing the commandments. [When] one comes forward to perform the commandments of *tzitzit*, *tefillin*, and others, his blood is then spilled [while being] shamed or [he] is humiliated as if his blood had been spilt. This [type of ridicule] prevents them from fulfilling the commandments.

ספר חסידים (פרמא), ס' תתקע"ו

כי עליך {זור} הורגנו כל היום אילו בני אדם שמקבלים בושת וכלימה והלבנת פנים על המצות בא אדם לקיים מצות ציצית ותפילין וכיוצא בהם נשפך {דמם} דמם מפני הבשת ומעלה על המלבין פניהם כאילו שופך דמים ומונעם מלעשות מצוה וזהו מחטיאי עמי בדבר שהם מדברים רע על עושי מצוה וזהו כי עליך הורגנו כל היום וזהו כי עליך נשאתי חרפה.

Sefer Hasidim (Parma), no. 1664

Behold, every permitted thing that leads one to violate a prohibition, one should prohibit the permitted in order that one not come to violate the prohibited. For example, in a land where people regularly shave their beards with scissors, and some shave as though with a razor and some shave with a razor – one should prohibit doing it with scissors so that they do not [come to] sin.

ספר חסידים (פרמא), ס' תתתס"ד

הרי כל דבר שמותר ובא לידי איסור יש לגזור על המותר כדי שלא יבא לעשות האיסור כגון במדינה שרגילין לגלח הזקן במספרים ומקצתן עושים כעין תער ומקצתן מגלחין בתער יש לגזור שלא יעשו במספריים כדי שלא יחטאו.

Takkanot Sh"UM (13th century)

That no one shall cut his hair in a non-Jewish fashion or shave his beard, either with a razor or in such a manner as approximates the effects of a razor; nor shall one wear long hair.

from Louis Finkelstein, *Jewish Self-Government in the Middle Ages*. Reprinted: New York: Feldheim, 1964. p. 225, 235.

תקנות שו"ם (מאה ה-13)

לא יספר קומי ולא יגלח זקנו לא בתער ולא בכעין תער.
ולא ילך בבלורית.

Birds Head Haggadah. The Israel Museum, Jerusalem. Fols. 25v-26r. Southern Germany, c. 1300.

Sefer Ha-Gan (Eleazar b. Judah), Venice 1606, p. 9b-10a

Once there was a rich man in Speyer who would cut his beard with scissors. My father (Judah the Pious) came to rebuke him but [the rich man] did not heed his scolding. Rather, he said: "I am an *istenis* and I cannot stand having a beard." My father said: "You should know that your fate will be dire. After your death, demons that resemble cows (*parot*) will stamp on your beard. This is the lot of those who destroy their beards. You should know this, for it is written [in Scripture]: 'You shall not destroy the side-growth of your beards' (Lev. 19:27), the words [of this biblical instruction] form the acronym 'parot.'" When that rich man died, the prominent people of Speyer were all sitting (*shivah*) in his home. My father was there (too). He wrote a name and flung it on the corpse of the rich man that then stood up. Everyone (else) ran away. The corpse began to pick at his head and tear his hair. My father asked him: "What are you doing?" He said: "I regret not having listened to you."

ספר הגן (ר' אלעזר בעל הרוקח), ונציה שס"ה

כשלמדתי בשפאייר לפני הרב ר' ידידיה ז"ל מצאתי בבית המדרש שלו כתיבת ידו של הרב ר' זלמן וזו היא: א"ל אבא מורי החסיד שבימיו היה מעשה בעשיר באשפייאר שהיה מגלח זקנו במספריים והיה אבא מורי בא ומיחה בו ולא השגיח על דבריו כי אמר העשיר אסטניס אני ואיני יכול לסבול הזקן. אמר לו אבא מורי: ידוע תדע מרה כי אחריתך כי לאחר מותך שדים הדומין לפרות דרוסים על פאת זקנך. זה חלק משחיתים פאת זקנם. ותדע שכן הוא, 'לא תקפו פאת ראשיכם ולא תשחיתו' [ויקרא יט, כז] ראשי תיבות: פרות. וכשנפטר אותו העשיר היו יושבין אצלו כל הגדולים שבשפייאר ואבא מורי היה שם והיה כותב שם אחד וזרק על אותו עשיר המת ועמד, וברחו מפניו כל היושבים שם. והתחיל אותו המת למרוט את ראשו ותולש בשערותיו. אמר לו אבא מורי: מה לך? אמר לו: אוי שלא שמעתי לך. אמר לו אבא מורי: הגידה נא מה נעשה לנשמתך?

מתוך - עלי יסיף, "שוורים גלוחי זקן: המאבק על המיתוס של צפת בימים ההם, בזמן הזה", מכאן 4 (2005), 59-60

Sefer Hasidim (Parma), no. 206-207

“It is a time to act for the Lord...” (Ps. 119:126). Even though the Torah said “A woman must not put on a man’s apparel, nor shall a man wear woman’s clothing” (Deut. 22:5), if enemies besiege the city or if they are traveling on the road, and if they (i.e. the enemies) know that they are women, they will rape them – they should travel in men’s clothing, and even with a sword, so that they will think they are men...

There was an incident with a very pretty woman, who was traveling on the road with her husband, and she made herself a beard from the hair of her friend and put it on her face, so that anyone who saw her thought she was a man. And she was saved. And this is like boys who don’t [yet] have a beard and wear women’s clothing to be saved, or Christian clothing to deceive the enemies...

ספר חסידים (פרמא), ס' ר"ו-ר"ז

עת לעשות ליי' הפרו תורתך אע"פ שאמרה תורה לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה אם צרו אויבים על העיר או אם הולכים בדרך ואם יודעים שהם נשים ישכבום ילכו במלבוש איש ואף בחרב כדי שיהו סבורים שהם...

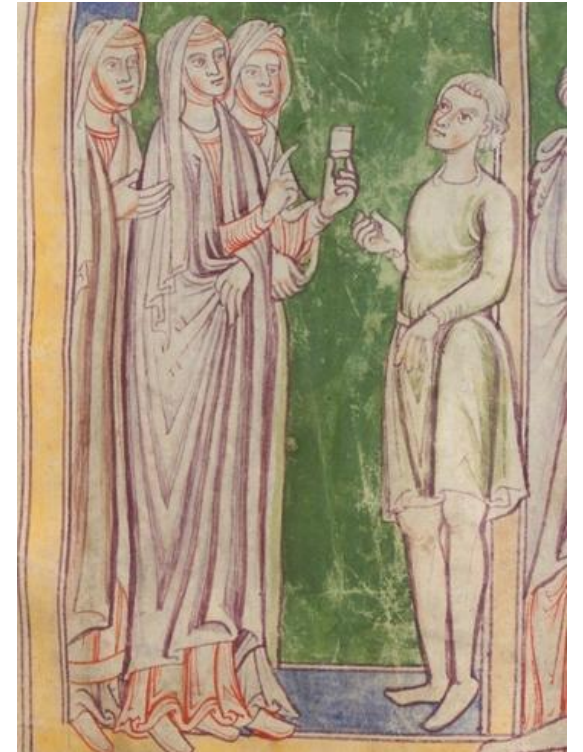
מעשה באשה יפה מאד שהלכה עם בעלה בדרך ועשתה לה משער חבירתה זקן ושמה בפנים שלה והרואה אותה היה סבור שהיתה איש ונוצלה וכגון בחורים שאין להם זקן וילבשו בגדי נשים להנצל או לבוש נכרי להתעות האויבים...

Sefer Hasidim (Parma), no. 261

If a woman is walking on the road and hears that she might encounter gentiles and is worried that they might rape her, she should disguise herself as a female religious woman (*komeret*, lit., priestess) so they won't rape her. And if she heard that Jewish thugs might harm her, she may dress like a gentile woman, threaten to betray them, and cry for help before they (the Jewish thugs) attack. [All of these actions are permitted] so the gentiles will help her, even if they kill the (Jewish) thugs.

ספר חסידים (פרמא), ס' רס"א

והאשה שהולכת בדרך ושמעה שפוגעין בה גוים ויראה פן ישכבו עמה יכולה ללבוש את עצמה ככומרת כדי שיהו סבורים שהיא כומרת ולא ישכבו עמה ואם היא שמעה שפריצי ישראל יפגעו בה כמו כן מותרת ללבוש מלבוש נכרית ולומר היא גויה ולומר היא תצעוק ותלשין עליהם ויכולה לצעוק קודם כדי שיבאו גוים לעזור לה אע"פ שיהרגו את הפריצים.

Sefer Hasidim (Parma), no. 260

“All who see them shall recognize that they are a stock the Lord has blessed” (Isa. 61:9). How so? Israel (a Jew) should say: “Even if soldiers come they (the Jews) should not stitch crosses on their clothes nor make themselves look like priests, nor place crosses in their homes, nor have their heads in the manner of priests and monks, so non-Jews might think that they are not Jewish.” And if the non-Jews come through (the area) to hurt Jews and the non-Jews go to a house of idol worship, the Jews should not join them, so they will think that they (too) are gentiles. For it says [in Scripture]: “If we forget the name of God and spread forth our hands to a foreign god” (Ps. 44:21).

ספר חסידים (פרמא), ס' ר"ס

ובגוים לא יתחשב כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך יי' כיצד שלא יאמרו ישראל אם באים חיילים שלא יעשו על בגדיהם שתי וערב ושלא יעשו עצמם כאילו הם כומרים שלא ישימו על בתיהם שתי וערב ושלא יגלחו בגובה הראש ככומרים וגלחים שיהיו הגוים סבורים שהם גוים ואם גוים עוברים ופוגעים בהם יהודים והגוים הולכים בבית ע"ז לא ילכו היהודים עמהם שיהיו סבורים שהם גוים שנאמ' אם שכחנו שם אלהינו ונפרוש כפינו לאל זר וכת' ויבא יהוא ויהונדב בן רכב בית הבעל ויאמר לעבדי הבעל חפשו וראו פן יש פה עמכם מעבדי יי' כי אם עבדי הבעל לבדם כי היו יראים פן יהיה מעבדי יי' עמהם מיראת המלך.

Sefer Hasidim (Parma), no. 203

During a persecution, one (Jewish) man donned Christian garb and escaped, since they (the non-Jews) thought he was a Christian. He (later) asked if he needed to repent for [the sin of wearing] mixed cloths (sha'atnez). They told him: "Since you [should have] considered this in advance by purchasing [Christian] clothes and repairing them with threads that were not linen, you should repent."

ספר חסידים (פרמא), ס' ר"ג

מעשה היה בשעת השמד לאחד שלבש מלבוש נכרי {ולבש} וברח כסבורים שהוא גוי ושאל צריך אני כפרה על שעטנז אמרו לו כיון שמתחילה חשבת כך היה לך לקנות מלבוש ולתקנן בחוטין שאינן של פשתן וצריך כפרה.